

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא יא - טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנח טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לו את כל אֲשֶׁר לוֹ: (לו) וַיִּשְׁבְּעֵנִי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי
מִבָּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ:

מדוע האריך אליעזר בסיפור עושר אברהם וזקנת שרה

ומה³ שהאריך בספור, להראות שרק מפני קרבת המשפחה, רוצה
אברהם ליקח אשה לבנו מהם. ומה שלא הלך יצחק בעצמו, מפני
כי הוא אינו מכיר המשפחה, ולא שמע מאמו מהמשפחה,
שהולידה אותו אחרי זקנתה (פסוק לו), אחרי אשר כבר יצאה
מחרו, ולא סיפרה לפניו, כי לא היתה זוכרת אותם⁴.

[יג]

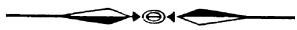
כד, נ-נא) - (נ) וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מַה' יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוֹכַל
דָּבָר אֲלֵיךָ רַע אוֹ טוֹב: (נא) הִנֵּה רַבְּקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלָךְ וְתָהִי אִשָּׁה
לְבָנִי אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דָּבָר ה':

מדוע בתחלה אמרו "קח ולך", ולאח"כ ביקשו שתשב עמם י"ב חודש

כד, נ - נא) ויאמרו מה' יצא הדבר וכו' הנה רבקה לפניך קח ולך.
על דרך צחות⁵ יש לומר, דשיטת כמה פוסקים (מרדכי קידושין

ומבאר המשך חכמה, דאליעזר נתכון לומר, שאברהם עשיר ואינו בא לקחת
את רבקה מפני שאין לו כסף ורוצה נדוניה גדולה, ולכן אינו לוקח מבנות
כנען שאינם משפחתו ולא יתנו לו נדוניה כי אינם מכירים אותו, אלא עשיר
הוא, ורוצה את רבקה אך ורק מפני שרוצה לקחת אשה מבני משפחתו, ולזה
נתכון בפסוק לה. ולאחר מכן בא לתת טעם, שלא ישאלו, אם בני המשפחה
חשובה לאברהם כל כך, ורוצה שיצחק יהיה מבני המשפחה, מדוע יצחק
לא בא לכאן לראות את בני המשפחה, לכן סיפר שנולד לעת זקנה של שרה,
ולא סיפרה לו על המשפחה, כי כבר לא הכירה אותם (פסוק לו), אבל בא
לקחת אשה מבני משפחתו רק מפני מדותיהם הטובות, ובוה מיושב הכל
על נכון.

⁴ תמצית דבריו: אליעזר סיפר עושרו של אברהם, שידעו שלא
בשביל כסף בא לקחת את רבקה. ושיצחק לא בא לקחתה, כיון
שלא שמע מאמו על משפחתה.

[יג]

⁵ [יג] תוכן דבריו, דהנה יש לדקדק בלשונות הכתובים, דלאחר שסיפר

[יא]

כד, לב-לג) וַיֵּבֵא הָאִישׁ הַיִּבְיָתָה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תְּבֵן וּמִסְפּוֹא
לְגַמְלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: וַיִּישֶׁם וַיּוֹשֶׁם
לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֶכֶל עַד אִם דָּבַרְתִּי דְבָרִי וַיֹּאמֶר דָּבָר:

הטעם שלבן לא נתן להם אוכל לאליעזר

לב) ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא כו'. פירוש¹, שלבן פתח
הגמלים ונתן תבן ומספוא ומים כו'. אבל לאכול, הלא ידע לבן
שבבית אברהם נזהרים מאכילת איסור, ולא ידע מה ליתן
לפניהם, לכן התעסקו בהכנת המאכלים אנשי אליעזר. ולזה
כתוב ויושם לפניו לאכול, שאנשיו שמו לפני אליעזר המאכלים
כפי שידעו אצל אברהם, שצריך שחיטה ובדיקה ואיסור בשר
בחלב וכיוצא בזה. ועיין רבינו אברהם אבן עזרא².

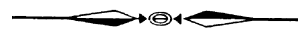

[יב]

כד, לד-לז) (לד) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנֹכִי: (לה) וְה' בְּרַךְ אֶת אֲדֹנָי
מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וְעֶבְדִּים וּשְׁפָחוֹת וּגְמָלִים
וְחִמְרִים: (לו) וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתׁ אֲדֹנָי בֶּן לֵאדֹנָי אַחֲרֵי זִקְנָתָהּ וַיִּתֵּן

¹ [יא] תוכן דבריו ליישב: א. מדוע לבן נתן בעצמו אוכל לגמלים, כדכתיב
"ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים", אבל לאליעזר לא נתן בעצמו,
אלא אחרים נתנו לו, כמו שכתוב "ויישם לפניו" בגוף שלישי, ומבאר, דכיון
שלבן ידע שבבית אברהם נזהרים ממאכלים האסורים, שחיטה ובדיקה בשר
בחלב ועוד, לכן אנשי אליעזר עסקו בדברי האוכל, ולכן כתוב ויישם לפניו,
שאחרים שמו לפניו אליעזר האוכל. וכן כתב באבן עזרא (פסוק לג) וז"ל
"ויישם, מהבנין שלא נזכר שם פועלו, כמו ויושב את משה (שמות י, ח).
ויש אומרים, כי טעם עבד אברהם אנכי, נדבק עם דבר המאכל, והטעם, כי
יש מאכלים אסורים לנו. והנכון, שדבריו, כמשמעם" עכ"ל.

² תמצית דבריו: לבן לא נתן לאליעזר אוכל אלא לגמליו, כיון שידע
שבבית אברהם נזהרים מאכילת איסורים.

³ [יב] תוכן דבריו, ליישב מדוע האריך אליעזר לספר רוב עושרו של אברהם
(פסוק לה), ומדוע האריך לספר שיצחק נולד לעת זקנתה של שרה (פסוק
לו). מיד לאחר שאמר עבד אברהם אנכי (פסוק לד), היה לו לומר שבא
לקחת את רבקה ליצחק (פסוק לז).

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא יא - טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנח טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ברצון האשה לא הוי מעשה, ולכן לא מצי משוי שליח אחר להולכה, יעוין אבן העזר, סימן ל"ה, ו בהגה"ה. וכאן היה שליח

לקדש ליצחק אשה ברצון ה', אין בידו רק דברים, אלא תוקף למנות שליח אחר תחתיו, ולכן חלו הקידושין מיד בקבלת רבקה את הצמידין, ובוה מבואר היטב אריכות הלשון של לבן ובתואל, דבפסוק נ' אמרו שמה' יצא הדבר, ואינם יכולים לסרב, ולאחר מכן בפסוק נא, [הקדמה לבקשתם שתשב עמהם י"ב חודש], אמרו, שלא רק שהם מסכימים, אלא שכיון שמה' יצא הדבר כבר חלו הקידושין לגמרי, והיא ארוסתו של יצחק, לכן האריכו בפסוק נא ואמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך ויהי אשה לכן אדניך פאשר דבר ה'", כלומר כבר היא של יצחק, וחלו בה הקידושין, והיא ארוסתו, והינך יכול לקחת אותה, כלומר, אין כאן רק הסכמה עתידית שתתקדש, אלא כבר היא מקודשת, [ולכן אמרו לשון "קח", שהוא לשון קידושין כידוע], ולא התכוננו שבאמת תלך מיד, שהרי ארוסה צריכה זמן להכין עצמה לנישואין.

ובשלמא אם לא היו חלין הקידושין, יש להזדרז לקחת אותה מיד, כדי שיקדשה יצחק, שהרי לא חלו הקידושין וצריך להזדרז לקיים רצון ה', אבל כיון שכבר חלו הקידושין מיד, לכן נתקיים כבר רצון ה', "ומה' יצא הדבר" פירוש, כבר יצא, התקיים ממש, וכיון שהיא ארוסה, לכן תשב עמנו י"ב חודש, כדין ארוסה שצריכה י"ב חודש להתכונן לנישואין (כתובות נז, ב), אם כן מה שאמרו לפני כן "קח ולך", לא רק שאין זו סתירה, אלא להפך, היא הנותנת, כיון שהיא כבר ארוסה, ואתה יכול לקחתה, לכן תשב הנערה עמנו י"ב חודש כדי להכין עצמה לנישואין. ולכן חזרו פעמיים ואמרו מה' יצא הדבר, בפסוק נ', על עצם הדבר, ובפסוק נא, לומר שחלו כבר הקידושין, ובוה מיושב הכל בס"ד, [וכשתדקדק בדבריו, תבחין שבא ליישב כל הדקדוקים הללו].

⁶ ז"ל המרדכי (קידושין פרק האיש מקדש [המתחיל ברמז תקד]) "הגה"ה [רמז תקה] פסק הקדוש מדרוש, דהעושה שליח לקדש אשה, ומסר לו הטבעת לקדש, אפילו איתניס בדרך, אינו יכול לעשות שליח אחר, משום דמילי נינהו, ומילי לא ממסרן לשליח. ואף על גב דגבי גט קי"ל שליח עושה שליח (גיטין כט, ב), ולא הוי מילי משום מסירת הגט, הכא נמי הא איכא מסירת הטבעת, לא דמי, דגבי גט, אשה מתגרשת בעל כורחה, ומיד כשיגיע הגט ליד השליח הרי היא כאילו מגורשת, הלכך לא הוי מילי, שהרי השליח יכול לגרשה בעל כורחה, דיד השליח כיד הבעל, אבל שליח של קדושין, אם לא תאבה האשה אינה מתקדשת, הלכך הוה ליה מילי, ועיין פרק התקבל (גיטין סו, ב) "עכ"ל.

פרק האיש מקדש [המתחיל ברמז תקד])⁶ דשליח להוליד קידושין אינו יכול לעשות שליח אחר, דהוה ליה מילי, כיון דתלי

אליעזר את כל אריכות הדברים, ביקש דבר אחד לדעת, האם הם מסכימים או לא, כדתיב (כד, מט) "וְעַתָּה אִם יִשְׁכַּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֶמְתָּ אֶת אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי וְאִם לֹא הַגִּידוּ לִי וְאֶפְנֶה עַל יָמִין או על שמאל". ועל זה אמרו לו (כד, נ) "וַיַּעַן לָבֵן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מֵה' יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוּכַל דְּבַר אֱלֹהֵי רַע או טוב" ע"כ. ובוה כבר קיבל את תשובתם. אם כן מהו המשך הדברים (כד, נא) "הֲנֵה רַבְּקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֶךָ וְיִהְיֶה אִשָּׁה לְבֵן אֲדֹנֶיךָ פֶּאֶשֶׁר דְּבַר ה'". ואין לומר שכונתם לומר, שכיון שמה' יצא הדבר, בודאי הם מסכימים כבר מעכשיו, וקח אותה מיד ליצחק כיון שה' דיבר, וצריך להזדרז לקיים רצון ה', אם כן איך חזרו בהם בתוך כדי דיבור, (כד, נה) "וַיֹּאמְרוּ אַחִיהָ וְאֶמְתָּ הַנְּעֻץ אֶתְנֹו יָמִים או עשור אחר תלך". וזה סותר לדבריהם לגמרי. ועוד יש לתמוה, כיון שהודו שמה' יצא הדבר, מדוע ביקשו שתשב הנערה י"ב חודשים אצלם, והרי יש להזדרז לקיים רצון הבורא יתברך, כמו שאמרו, שמה' יצא הדבר וכפלו את הדבר פעמיים. ועוד יש לדקדק מדוע חזרו פעמיים על זה שמה' יצא הדבר, הן בפסוק נ, והן בפסוק נא.

ומבאר המשך חכמה דיש כאן ג' ענינים: א. הסכמה על רצון ה'. ב. הודאה שכבר חלו הקידושין עם נתינת הצמידין. ג. זמן הנישואין. ועל פי זה מתיישב הכל ככפתור ופרח.

דהנה כתב המרדכי בריש פרק האיש מקדש, [ולחיבת הקודש הבאנו דבריו במלואם בהערה הבאה], ומביאו הרמ"א באבן העזר לה, ו, שאין שליח קידושין יכול למנות שליח אחר, כיון ששליח קידושין, אף על פי שבידו טבעת, מכל מקום, ללא הסכמת האשה אינה מתקדשת, אם כן אין בידו תוקף לכפות קידושין על האשה, רק בהסכמתה, ואינו אלא מביא כסף הקידושין מהבעל לאשה, לפיכך אין כוחו כשליח הגט שיש בידו לגרש האשה בעל כורחה, לפיכך אין שליח קידושין יכול למנות שליח אחר תחתיו, דדברים אינם נמסרים לשליח, שמה שיש ביד השליח הטבעת אין להם תוקף חזק, והם כדברים, מה שאין כן שליח הגט יכול למנות שליח, כמבואר בגיטין (כט, ב). והנה אברהם היה שליח של יצחק לקדש לו אשה, ואין שליח יכול למנות שליח, ולפי דברי המרדכי לא היה לכאורה לאליעזר תוקף לקדש את רבקה, אלא להביאה ליצחק שיקדשה הוא, או אביו בשבילו, ולפי זה לא חלו עכשיו הקידושין בצמידין שקבלה, שהם רק כמתנות בעלמא.

אבל באמת, בנידון דידן כן חלו הקידושין, שכיון שה' הכריח על קידושין אלו, אין בידה של רבקה לסרב להם, אם כן אברהם, שיש בידו שליחות

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא יא - טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנח טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לה':

מדוע כאן כתוב "וישתחו ארצה", ולעיל לא כתוב "ארצה"?

(גב) וישתחו ארצה לה'. למעלה⁸ (פסוק כו) כתוב וישתחו לה', ולא ארצה. נראה, דדמשק אליעזר, שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים (יומא כח, ב), והיה יודע מאברהם שאבן משכית אסור אף לשמים (ויקרא כו, א. רמב"ם עבודה זרה ו, ו), לכן, ברחוב כתוב וישתחו לה', אבל כאן, בבית לבן וישתחו ארצה, שלא על הרצפה, לה'?

[טו - המשך]

מדוע האבות השתחו על האבנים

וזה הלימוד¹⁰ לא נזכר גבי האבות, משום שהאבות הן המרכבה

(כב, ב) "השתחואה - זו פישוט ידיים ורגלים, שנאמר (בראשית לז, י): הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה" ע"כ.

ועל פי זה יבואר היטב. דהנה "ארצה" הוא קרקע, לכן, כאשר השתחוה אליעזר בחוץ, שהוא מקום שאין בו אבנים, לא היה צורך לכתוב שהשתחוה על מקום הקרקע ולא על אבנים, כי אין אבנים ברחוב [בזמנם], והיה על המעיין, אבל בבית לבן שהיו אבנים, דקדק הכתוב לפרש שלא השתחוה על מקום האבנים, אלא על הארץ, על הקרקע, ולא על האבנים.

⁹ תמצית דבריו: דהנה "ארצה" הוא קרקע, לכן, כאשר השתחוה אליעזר בחוץ, שהוא מקום שאין בו אבנים, לא היה צורך לכתוב שהשתחוה על מקום הקרקע ולא על אבנים, כי אין אבנים ברחוב [בזמנם], והיה על המעיין, אבל בבית לבן שהיו אבנים, דקדק הכתוב לפרש שלא השתחוה על מקום האבנים, אלא על הארץ, על הקרקע, ולא על האבנים.

[טו]

¹⁰ [טו] תוכן דבריו, דעל פי המבואר לעיל בפסקא יד, יש לדקדק, מדוע בתחלת הפרשה כתוב באברהם אבינו שהשתחוה בתוך בית, ולא כתוב שהשתחוה ארצה, דכתיב (בראשית כג, ז) "ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת", וכתיב (בראשית כג, יב) "וישתחו אברהם לפני עם הארץ". ומיישב, דהנה, דוקא "בארצכם" אסרה תורה להשתחות על אבנים, אבל בבית המקדש מותר, כדאיתא במגילה (כב, ב), וכן כתב הרמב"ם (עבודה

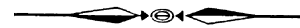
מאברהם, והלא אברהם הוא שליח מיצחק, ואם כן אין שליח עושה שליח, אולם, אחרי כי מה' יצא הדבר, והדבר מחויב להיות, אם כן אין זה תלוי ברצונו, והיה כמו שליח להולכה בגט, דמצי משוי שליח אחר (אבן העזר קמא, לח), משום דאיתא בעל כרחה, אם כן היא מקודשת בצמידין אשר על ידיה וקח לך, ותהיה אשה לבן אדוניך כאשר דבר ה', שכבר נתקדשה כו', ולכן ביקשו תשב הנערה אתנו (פסוק נה), כדין בין אירוסין לנשואים, כמו שדרשו בגמרא (כתובות נז, ב).⁷

[יד]

(כד, נב) ויהי פאָשר שְׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת דְּבָרֵיהֶם וישתחו ארצה

⁷ תמצית דבריו: אם לא היו חליו הקידושין, יש להזדרז לקחתה כדי שיצחק יקדשנה. לכן אמרו שכבר חלו הקידושין, "קח ולך", כלומר הם חלו, אבל תשב עמנו י"ב חודש, כדין ארוסה שצריכה הכנה לנישואין.

[יד]

⁸ [יד] תוכן דבריו, דיש לדקדק, מדוע כאן כתוב (כד, נב) "ויהי פאָשר שְׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת דְּבָרֵיהֶם וישתחו ארצה", ולעיל כשפגש לראשונה את רבקה, לא כתוב ארצה, דכתיב (כד, כו) "ויקד האיש וישתחו לה".

ומבאר על פי הא דכתיב (ויקרא כו, א) "לא תעשו לָכֶם אֱלִילִים ופָּסֵל וּמִצְבֵּה לֹא תִקְיֵמוּ לָכֶם וְאָבֶן מְשֻׁכֵּת לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" ע"כ, מבואר שאסור להשתחות על אבן, וכן כתב הרמב"ם (עבודה זרה ו, ו) "וז"ל "מצבה שאסרה תורה, היא בנין שהכל מתקבצין אצלה, ואפילו לעבוד את ה', שכן היה דרך עובדי כוכבים, שנאמר (ולא תקים לך מצבה, וכל המקים מצבה לוקה, וכן אבן משכית האמורה בתורה אף על פי שהוא משתחוה עליה לשם לוקה שנאמר (שם) ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה מפני שהיה דרך עובדי כוכבים להניח אבן לפני השתחות עליה, לפיכך אין עושין כן לה', ואינו לוקה עד שיפשוט ידיו ורגליו על האבן, ונמצא כולו מוטל עליה, שזו היא השתחוויה האמורה בתורה" ע"כ. והא דשתחואה היא בפישוט ידיים ורגלים, מבואר במגילה

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא יא - טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנח טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

וְהִתְנַשְּׁוּ אֲשֶׁר עָמְדוּ וַיִּלְיֵנוּ וַיִּקְוֵמוּ בְּבִקְרֵי וַיִּאמְרוּ שְׁלַחְנֵי לְאֲדֹנָי:

מדוע נתן מגדנות ולא אכלו עמו אלא אנשיו

(כד, נג-נד) ומגדנות כו' הוא והאנשים אשר עמו. אבל¹² אמה ואחיה ורבקה לא היו אוכלים, משום שאבלים היו מבתואל (בראשית רבה, חיי שרה, ס, יב), ורק אירוסין מותר תוך שבעה, אבל סעודת אירוסין אסור, כפסק רמב"ם (אבל ו, ה). לכן נתן להם מגדנות, היינו קליות ואגוזים, כמו שכתבו במדרש (בראשית רבה ס, יא)¹³.

והוא תימה, מה חשיבות לתת להם קליות ואגוזים. ועוד, דבחדא מחתא כתיב כלי כסף וכלי זהב עם קליות ואגוזים דהם דברים פחותים וזולים. ב. מפורש בכתוב שנתן דברי מאכל ללבן ולאמה, ומדוע לא נתן גם לבתואל. ג. מפורש שנתן דברי מאכל ללבן ואמה, ולאחר מכן כתיב שאכל והאנשים אשר עמו, והוא פלא, מדוע לבן ואמה ורבקה לא אכלו עמהם, בפרט שדוקא עליהם כתוב שנתן להם מיני מאכל.

ומבאר על פי דברי המדרש רבה (שרה ס, יב), דבתואל רצה לעכב, ומת מיד בלילה. והנה איתא בבא בתרא (טז, ב. יורה דעה שעח, ט) דיש להברות את האבל בסעודת הבראה - שהיא הסעודה הראשונה לאחר הקבורה - בדברים עגולים כביצה, שאין לה פה, היינו סדק כפולין ושאר קטניות. עוד מבואר ברמב"ם (אבל ו, ה), שאבל מותר לארס תוך שבעה, [וחולקים עליו הרבה ראשונים דאסור לארס, ושיטתם הביא הרמ"א ביורה דעה שצב, א והמחבר פוסק כהרמב"ם], מכל מקום, אפילו לרמב"ם שמתיר לארס, אסור לאבל להשתתף בסעודת אירוסין אפילו של עצמו, כמבואר בכסף משנה (שם).

ועל פי זה יתיישב היטב כל הדקדוקים, דכיון שרבקה ולבן ואמה היו אבלים על בתואל שמת באותו הלילה, לכן לא השתתפו בסעודה שעשו לכבוד האירוסין אלא אליעזר ואנשיו בלבד. ועל פי זה מיושב מדוע נתן מגדנות, דהיינו קליות ואגוזים, שאין להם פה ומברין בהן את האבל, ולכן לא נתן לבתואל כי מת, ונתן רק ללבן ולאמה ולרבקה. [דהא דכתיב ויבגדו ויתן לרבקה ומגדנות היינו, שנתן לרבקה גם מגדנות, דמגדנות עולה גם על רבקה].

¹³ תמצית דבריו: כיון שבתואל מת באותו הלילה, היו כולם אבלים על מותו, לכן נתן להם מגדנות לסעודת הבראה, שהמנהג לתת דברים שאין להם פה. ולכן לא אכלו עמו לבן ורבקה ואמן, אבל מכל מקום היה מותר לארס, דאבל מותר לארס תוך שבעה לשיטת הרמב"ם.

[מדרש רבה פרשת לך לך, מז, ו,] והיה אצלן כמו במקדש (מגילה כב, ב). רק כאן, שאליעזר הלך מארס חוץ לאברהם, כתוב הדין הזה דעל רצפה אסור להשתחות, ודו"ק¹¹.

[טז]

(כד, נג-נד) - (נג) וַיִּוצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי כֶּסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבְּקָה וּמְגִדְנֹתָ נֶתֶן לְאַחֶיהָ וּלְאִמָּהּ: (נד) וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא

זרה ו, ז). והנה אמרו בבראשית רבה (לך לך, מז סימן ו) וז"ל "אר"ל האבות הן הן המרכבה שנאמר (בראשית יז, כב) ויעל אלהים מעל אברהם, ויעל מעליו אלהים (בראשית לה, יג) והנה ה' נצב עליו (בראשית כח, יג) "ע"כ. לפיכך אברהם היה מותר להשתחות אפים על אבנים, כיון שהיכן שהיה, הוא מקום המקדש, וכן בביתו של אברהם היה מותר, אבל כאן, שאליעזר יצא מביתו של אברהם, אסור היה להשתחות על האבנים, לכן דקדק לכתוב כאן ארצה.

[אבל יש לדקדק, דכשפגש יעקב את עשיו, כתיב (בראשית לג, ג) "והוא עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֲרָצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוֹ", וקשה טובא הא בחוץ אין אבנים שצריך לכתוב ארצה, ועוד דהאבות מרכבה לשכינה. ונראה שבא ללמד, שאפילו יעקב אבינו, שהוא מרכבה לשכינה, נסתלקה השכינה במקום עשיו, לכן אפילו שהיה בחוץ כתיב ארצה ללמד על זה. ועוד יש לבאר הא דלהלן (בראשית מח, יב) כתיב "וַיִּוצֵא יוֹסֵף אֶתְּם מֵעַם בְּרַפְּיֹו וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפְּיוֹ אֲרָצָה", ויש לדקדק הא בבית יעקב היה מותר להשתחות על אבנים. ואולי יש לומר, שבמצרים, בגלל שהיתה ערות הארץ לא היה המקום כמקום שכינה].

¹¹ תמצית דבריו: בבית המקדש מותר להשתחות על אבנים, לכן אצל האבות השתחו על האבנים, כי הם מרכבה לשכינה, והם כבמקום המקדש.

[טז]

¹² [טז] תוכן דבריו, על הא דכתיב (נג) וַיִּוצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי כֶּסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבְּקָה וּמְגִדְנֹתָ נֶתֶן לְאַחֶיהָ וּלְאִמָּהּ: (נד) וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהִתְנַשְּׁוּ אֲשֶׁר עָמְדוּ וַיִּלְיֵנוּ וַיִּקְוֵמוּ בְּבִקְרֵי וַיִּאמְרוּ שְׁלַחְנֵי לְאֲדֹנָי: יש לדקדק: א. איתא במדרש רבה (בראשית שרה ס, יא), דמגדים היינו קליות ואגוזים,